

 GANGETJE
 POORT

 GROTE KLOK
 BINNENPLAATS

2004

‘Een *milpa*,’ zei ik. Ik was op een stoel in de eethoek gaan staan en legde uit: ‘Een veldje met mais, bonen en pompoen, naast de picknicktafel.’ Triomfantelijk trok ik met mijn handen een grote cirkel in de lucht en zei: ‘Net als onze voorouders.’ Alle drie keken we door de schuifpui naar de picknicktafel op de binnenplaats. Vroeger klaptten we hem nog weleens in als we ergens heen gingen. De twee bankjes aan weerszijden verdwenen onder het tafelblad, net de poten van een schildpad, en het hele ding veranderde in een aluminium koffertje. Maar die tijd is voorbij. Niemand klapt hem meer in en hij gaat nooit meer mee naar het park. Rondom de tafel is behalve grijs beton – grijs van de viezigheid – niets te zien dan een rij bloembakken vol dorre aarde, wat dode struiken en kapotte emmers. Een kleurloze binnenplaats in de stad. Als je iets groens ziet, is het mos. Iets roods, dat zal wel roest zijn.

‘En tuinkruiden,’ zei ik. ‘Peterselie en koriander, en tomatillo en chilipepertjes voor de groene saus die papa altijd maakt als er bezoek komt.’ Papa was meteen verkocht. Mochten die knobbelige tomaten die hij vorig jaar op tournee in Californië had gegeten er dan ook bij, vroeg hij. Maar mama, de zogenaamde plantenliefhebster, mama niet. Nog voor ik van mijn stoel af was, vertrok ze naar haar kamer en pas drie dagen later viel er weer met haar

te praten. We schreven het op een servet. We zetten onze handtekening eronder na een kleine aanpassing om de Amerikaan in haar een plezier te doen: een milpa met een grasveld. Milpa's hebben een verleden in ons hofje Campanario, ik ben niet de eerste die er een wil beginnen. Hoe dan ook is het nu officieel: 'In ruil voor de aanleg van een tuin met milpa op de binnenplaats, hoeft Ana deze zomer niet mee op kamp en mag ze thuisblijven.' Thuis, dat wil zeggen: in mijn eigen huis. Is dat niet wat je noemt huur betalen? Er zijn vast mensen die het zo zouden noemen. Maar mijn ouders niet. Ze zijn niet gemeen of zo, maar ze houden veel van meren. Mama is opgegroeid aan de oever van een meer. Libellen maken haar weemoedig.

Kijk, in mama's hoofd: zomerkamp = bevoorrechte kindertijd. Maar 'kamp' is hier niet meer dan een codewoord voor de twee maanden dat mijn broers en ik bij haar stiefmoeder logeren, bij oma Emma, waar we tussen de algen zwemmen en steentjes voeren aan de eenden. Dat je zulke dingen geweldig vindt is volgens mama een teken van goede gezondheid, net zoiets als melk drinken of vroeg opstaan. Hoewel we opgroeien in een van de grootste steden ter wereld, wil ze geen stadskinderen van ons maken, terwijl dat precies is wat we zijn. Zelf woont ze hier al twintig jaar en knoopt nog steeds een sjaal om haar hoofd, zoals andere ballingen hun nationale vlag uit het raam hangen. Ontworteld, zo noemt mama zichzelf als er bezoek is en haar tong en tanden donker kleuren van de rode wijn. Toen ik klein was, stelde ik me haar altijd voor met wortels aan haar voeten en overal zand tussen haar lakens.

Protestants, zo noemt mama zichzelf ook altijd. Bij dat woord hoort een speciaal gebaar: een zwaai met haar pols, alsof ze een buiging maakt, maar dan met haar hand, bij

wijze van verontschuldiging en zelfspot in één. Dat gebaar alleen al betekent bij ons thuis protestants. We gebruiken het voor de grap als mama weer eens last heeft van haar obsessies: nooit te laat komen en altijd goed je werk doen. Iemand draait met zijn pols en weg zijn alle onzichtbare spinnenwebben van dit katholieke land. Of wanneer we per se uren van tevoren naar het vliegveld moeten. Een van ons maakt dat gebaar en als ervaringsdeskundigen begrijpen we zonder een woord: protestantse moraal.

Er staat inmiddels wel een Walmart pal naast het meer uit haar kinderjaren. Daar kun je tegen haar maar beter niet over beginnen. Net zoals je nooit moet zeggen dat ze ook zelf oma Emma zou kunnen opzoeken. Mama vergeet weleens dat zij zichzelf ontworteld heeft. Soms denk ik dat ik haar voorbeeld moet volgen. Mijn spullen pakken en ervandoor gaan zodra ik veertien ben. Maar ik doe het niet. Want dat zou ze maar al te graag zien: haar oudste dochter die in haar voetsporen treedt. Zo zou iedereen in mijn familie het opvatten, dat weet ik zeker. Fijntjes en vastberaden zet mama de dingen naar haar hand, precies zoals ze de was vouwt en haar poetsdoeken uitwringt. Ik heb foto's gezien van toen ze zo oud was als ik nu, op blote voeten en met haar cello tussen haar benen. Als je bent zoals zij, is weglopen geen kunst. Als een veertje dwarrel je mee op de wind. Je landt altijd zacht. Makkelijk zat om te ontsnappen en makkelijk zat om gered te worden. Maar als ik ga zitten, plakken mijn dijen tegen elkaar en komt er altijd wel iets per ongeluk over de rand van mijn broek, of over de rand van de stoel, of over mijn lippen. Gevoel voor ritme heb ik niet. Voor avontuur al evenmin. Als ik wegliep, zou ik binnen de kortste keren weer terug zijn.

We hebben nu twee zakken vol 'schone' grond. De man van het tuincentrum heeft me ervan overtuigd dat de grond op onze binnenplaats niet geschikt is. Verontreinigd met lood, zegt hij. Volgens hem bevat de bodem in heel Cuauh-témoc, heel Benito Juárez en heel de binnenstad gigantische hoeveelheden lood, tot wel veertig milligram per kilo aarde. Hoewel ik niet wist of ik hem moest geloven, heb ik die grond maar gekocht. Vooral omdat mijn vriendin Pina en ik zo snel mogelijk van hem af wilden zijn. Niet dat hij naar onze borsten keek of zo, maar hij liet wel heel langzaam zijn handen in een zak met aarde glijden, helemaal tot aan zijn elleboog, terwijl hij uitweidde over bodemsoorten en meststoffen. Pina, die alleen mee had gewild op voorwaarde dat we daarna een *horchata* gingen drinken, gaf me een por in mijn zij. 'Koop die grond nou maar,' zei ze. 'Er zit al genoeg troep in de tonijn.'

Tijdens onze stop bij La Michoacana op de hoek, die alleen dankzij ons nog bestaat, vroeg ik aan Pina: 'Denk je dat die man een *pervert* was?' Pi likte haar lippen af, streelde een zak aarde en kreunde: 'Mmm, aarde.' Ze legde haar hand in haar kruis: 'Mmm, wormen met lood!' Soms schaam ik me als ik met haar over straat moet. Maar soms ben ik ook gewoon jaloers. Tegen Pina kan ik geen nee zeggen. In groep vijf van de basisschool heeft ze me een keer gedwongen om mee te doen met een spelletje waarbij je net zo lang over je hand moest krabben tot het ging bloeden. Toen hebben we een verbond gesloten en zijn we bloedzusters geworden. Maar de laatste tijd lijken we niet meer zo verbonden, want ik ben voortdurend jaloers op alles wat ze doet en op alle interessante dingen die haar overkomen en mij niet. Geen idee hoelang dat nu al zo gaat. Nou ja, eigenlijk wel. Sinds haar moeder weer terecht

is. Daarvoor hadden we allebei onze eigen schim, zij haar moeder en ik mijn zusje, maar drie maanden geleden nam haar schim contact op via internet. Een weggelopen moeder is natuurlijk niet hetzelfde als een overleden zus, maar wat is nou interessanter: een moeder die terugkomt of een-tje die nooit meer ergens heen gaat?

Pina hield op met kreunen en zei: ‘Pervert mag je niet zeggen.’

‘Want?’

‘Er zijn eikels die homo’s zo noemen. Het is discrimineel.’

‘Discriminerend.’

‘Dat bedoel ik.’

Zal ik de nieuwe grond maar gewoon boven op de oude storten? We zitten op de binnenplaats. Pina houdt één arm in de lucht en steekt haar neus zowat in haar oksel, waar ze met haar vrije hand de haartjes uit trekt. Telkens als ze pijn in haar nek krijgt, wisselt ze van kant. Ze lijkt wel een reiger: rank en lenig. Vol weerzin kijk ik naar de zakken nieuwe aarde, die geen sjoege geven. Ik vind ‘weezin’ een mooi woord. Dit is precies wat ik eronder versta, dit uur van de dag waarop alleen de vliegen zich verroeren. Alles staat stil, alles stinkt naar stoffig beton. Of er lood in de oude grond zit weet ik niet, maar ik ben wel een slipper tegengekomen. En een paar kroonkurken, en mijn knuffelhond die ik al vijf jaar kwijt was en die daar met boos opzet is begraven. Als mijn broers niet op kamp waren, zou ik nu op wraak zinnen.

Pina, die niet weet waar ze over praat, zegt: ‘De oude grond moet er eerst uit.’

‘Maar wat moet ik er dan mee?’

‘Aan Marina verkopen. Of geven. Dan kan ze eten voor zichzelf verbouwen.’

‘Met al dat lood erin?’

‘Lood is een mineraal, Ana. Dat kan ze wel gebruiken.’

‘*Umami* lezen kan ze misschien nog wel meer gebruiken.’

‘Wat?’

‘Het boek van Alf. Ik heb het je al eeuwen geleden uitgeleend.’

‘Ik heb het aan iemand cadeau gedaan. Een roman over pedofilie, toch?’

‘Nee joh, het is een antropologisch essay over het verband tussen de vijfde smaak en het prekoloniale eetpatroon. Je woont hier toch, of niet soms?’

‘Ja oké, umami. Maar waarom noemt hij zijn boek hetzelfde als zijn huis?’

‘Je snapt er ook niks van, dombo!’

‘Je bent zelf een dombo, met die aarde van je. Je weet niet eens wat je ermee moet!’

Papa komt door de schuifdeur naar buiten gelopen. Zijn baard is er al twee maanden af en ik moet er nog steeds aan wennen. Hij ziet er jonger uit. Of misschien lelijker. Van de week ging ik bij een van zijn repetities langs omdat ik na afloop een lift wilde en ik moest twee keer kijken voor ik hem herkende. Al zijn hele leven zit hij achteraan op het podium en toch zag ik hem altijd meteen. Alleen maar dankzij die baard, blijkt nu. Maar dit is niet het moment om erover te beginnen. Ik geef hem de twintig peso wisselgeld van het tuincentrum terug.

Papa gaat met een biertje op de bank van de picknicktafel zitten en legt zijn voeten boven op mijn zakken met aarde. Hij stopt het geld in zijn portemonnee. Ik heb hem er-

van verzekerd dat mijn project een goede investering zou zijn, al begrijp ik eigenlijk niet precies wat dat wil zeggen. Eerst leg ik hem uit hoe het zit met de stikstof. Hoe de mais die stof uit de grond opneemt en de bonen hem weer teruggeven aan de aarde. Dan vertel ik van het lood. Misschien overdrijf ik een beetje. ('Giftig', zeg ik, en 'kankerverwekkend'.) Papa staart door het raam naar mama. Vandaag draagt ze een oranje tulband en onder het afwassen beweegt ze met haar lippen, net een Japanse karper. We spreken af dat we niets tegen haar zeggen over dat lood. Om mensen als mama het hart te breken is één woord over vervuiling en/of vooruitgang genoeg.

Ik stel aan papa voor om een tuinslang te kopen. Hij slaat aan het rekenen. Het is een tic van hem om zich zorgen te maken over geld. Als hij weer bezig is, knijpt hij zijn ogen tot spleetjes. Om hem af te leiden begin ik over de tomaten. 'Sommige worden knobbelig,' beloof ik, 'en andere paars.' Pina schiet me te hulp en trekt met haar pincet verticale strepen in de lucht. 'Of gestreept,' zegt ze. Dat werkt. Papa loopt naar de keuken voor een tweede biertje en we zien hoe hij mama probeert over te halen om naar buiten te komen. 'Tijgertomaten', zegt hij, en 'qualitytime'. Vroeger maakte zijn accent haar altijd aan het lachen. Maar mama komt niet. Mama gelooft niet in binnenplaatsen. Een binnenplaats is voor haar iets zieligs, iets uitgeteerds, een gekooid dier dat ligt te rollen in zijn eigen vuil.

'Of vind je haar niet ontzettend mager?' vraagt Pina.

'Wie?'

'Marina!'

Papa komt de binnenplaats weer op met de mededeling dat hij geen tuingereedschap voor me wil kopen. Ik moet het maar van iemand lenen. Ik durf te wedden wat mama

tegen hem gezegd heeft: 'Je verwent haar te veel.'

Ik vraag van wie ik het dan moet lenen, dat tuingereedschap, maar papa volstaat ermee zijn lege bierblikje te pletten onder zijn voet. Hij is al twintig jaar paukenist in het Orquesta Sinfónica Nacional en als hij een geluid maakt, dan klinkt het. Na een tijdje kijkt hij op en staart naar Pina. 'Doet dat geen pijn?' vraagt hij.

Pina zegt van wel.

'Kun je je niet beter scheren?'

'Dan komt het veel sneller terug,' mompel ik. Papa begrijpt het en stelt verder geen vragen. Pina stopt het pincet in de zak van haar short, steekt haar handen kruislings onder haar oksels en zegt: 'Ik moet gaan inpakken.' Ze staat op en geeft ons allebei een kus.

'Blijf je niet eten?'

'Ik kan niet. Morgen ga ik al naar Chela, en ik heb nog helemaal geen zonnebrandcrème, et cetera, et cetera.'

'Doe haar de groeten van me,' zegt papa.

Maar ik weet niet wat ik moet zeggen en Pina loopt het huis in. Door het raam zie ik hoe mama en zij elkaar omhelzen: Japanse karper, Chinese reiger.

Er is een e-mail van mijn broers, die net geland zijn in Michigan. De tickets krijgen we altijd aangeboden door het luchtvaartbedrijf waar mijn opa, die we ons amper herinneren, piloot was. Vroeger vond ik niets zo geweldig als vliegen met opa's maatschappij: alsof we allemaal bij één grote, stralende familie hoorden, met voor de kleinkinderen van de piloten blauwe toilettasjes vol verrassingen, oneindig veel interessanter dan de snoepzakjes die ik op feestjes van klasgenootjes kreeg. Onderweg had ik een speciaal kaartje om mijn nek en paste op mijn broertjes en

zusje. Toen we nog met zijn vieren waren, konden we nooit samen op één rij. Zij zaten met z'n drieën naast elkaar en aan de overkant van het gangpad deed ik alsof ik alleen op reis was. In die tijd had oma Emma nog niet eens telefoon. Tegenwoordig stuurt ze de hele tijd foto's met haar mobiel. Laatst heeft ze een filmpje gezien (zo'n powerpointding dat ze maar al te graag aan iedereen doorstuurt) over huidkanker. Vandaar dat Theo nu op alle foto's een pet opheeft, Olmo een zonneklep en zijzelf een rijsthoed die waarschijnlijk van de Penny Savers komt, waar ze alles driedubbel inkoopt omdat het zo snel stuk gaat. Alle drie zien ze er spookachtig uit met hun dikke lagen zonnebrandcrème. Maar oma Emma heeft nog altijd een sigaret tussen haar vingers, want daar verandert geen powerpoint wat aan.

Vorig jaar heeft Theo haar geprobeerd uit te leggen dat als je bijvoorbeeld een zaklamp nodig hebt, je beter één goeie kunt aanschaffen dan drie slechte. Oma liet hem rustig uitpraten, maar toen hij klaar was met zijn verhaal zei ze: 'Jij hebt duidelijk nooit een oorlog meegemaakt.' Theo antwoordde niet meteen, want toen hij 'Jij ook niet!' riep, was Emma al verdwenen tussen de schappen met wasmiddelen, achter haar driedubbel volgeladen winkelwagen.

Als iemand iets heeft aan te merken op die gewoonte van haar, die niet te rijmen valt met de rest van haar hippieachtige levensstijl of, zoals ze het zelf noemt, met haar anti-establishmentopvattingen, is oma Emma's verweer dat ze via de Penny Savers Birma vooruithelpt, of Taiwan, of een van die andere uitdijende economieën.

'Alleen het heeal dijt uit,' zegt Theo.

Waarop zij zegt: '*All rightie, then.*'